

تعدد قوانین و مقررات مخل توسعه فعالیت‌های اقتصادی

و ایجاد یکپارچگی در رویه‌ها، زمان و هزینه‌های کسب‌وکارها را به‌طور قابل توجهی کاهش خواهد داد. به بیان دیگر، بوروکراسی یکی از عوامل کلیدی به شمار می‌آید که قادر است مانع توسعه و رشد کسب‌وکارها شود. کاهش این مسئله و تسهیل در فرایندهای اداری می‌تواند به بهبود بهره‌وری، افزایش نوآوری، جذب سرمایه‌گذاری و ارتقای رقابت‌پذیری شرکت‌ها در بازارهای داخلی و بین‌المللی کمک کند.

قانون بهبود فضای کسب و کار

مسعود دانشمند، دبیرکل اسبق اقتصاد ایران، در گفت‌وگو با «آتی‌نو» با اشاره به اینکه قانون بهبود مستمر فضای کسب‌وکار طی این سال‌ها به خوبی اجرا نشد، گفت: «در ابتدای دهه ۹۰ با توجه به نیازی که وجود داشت، این قانون مورد تصویب قرار گرفت اما به دلایل گوناگون به‌طرز صحیحی به مرحله اجرا درنیامد. به همین خاطر رتبه ایران در رده‌بندی شاخص‌های جهانی فضای کسب‌وکار هر سال با نزول بیشتری روبه‌رو شد.»

او با تأکید بر اینکه اکنون در حوزه کسب‌وکار با تعدد قوانین و نهادهای سرورکار داریم، افزود: «امروز تولیدکنندگان برای واردات مواد اولیه، قطعات و ماشین‌آلات صنعتی باید با بیش از ۳۶ ارگان در پنجره واحد تجاری در گمرک دست‌وپنجه نرم کنند که این موضوع بسیار زمان‌بر و فرسایشی بوده و امر تولید را از نظر افزایش هزینه‌ها و صرف زمان بیشتر با چالش‌های بسیاری روبه‌رو می‌سازد.» دانشمند ادامه داد: «در سایر حوزه‌های اقتصادی و مرتبط با کسب‌وکار نیز ما با چنین وضعیتی از لحاظ تعدد اخذ مجوزها مواجهیم و برای همین رتبه کشورمان در زمینه تسهیل تجارت همواره نزولی بوده است. از سویی تحریم‌های یک اثر بسیار بزرگ بر روی عملکرد بنگاه‌ها و واحدهای تولیدی گذاشته، به‌طوری که حداقل ۲۰ تا ۲۵ درصد هزینه تولید و نقل و انتقالات مالی را برای ما بالا برده که این مسئله بر مزیت رقابتی کالاهای ایرانی بسیار اثرگذار بوده است.»

این کارشناس اقتصادی توضیح داد: «هیچ تاجر و تولیدکننده‌ای با پول خود تجارت نمی‌کند، بلکه با اعتبار خود این کار را انجام می‌دهد. متأسفانه به دلیل تحریم‌های بانکی و مشکلاتی که در این حیطه وجود دارد، عملاً تجارت خارجی به سختی صورت می‌گیرد که این مسئله هزینه گزافی را به کشور تحمیل می‌کند.»

دانشمند با بیان اینکه راهکار اصلی تسهیل شرایط فضای کسب‌وکار کشورمان، اجرا کردن قانون است، یادآور شد: «اگر قانونی که در ابتدا به آن اشاره شد، به‌صورت صحیح و درست اجرا شود، ظرف شش ماه مشکلات در عرضه کار و تولید مرتفع و وضعیت اقتصادی بهبود نسبی می‌یابد، به شرطی که اقدامات لازم در این راستا به‌دستی به مرحله اجرا آید.»

شاخص نوآوری

با پیشرفت فناوری و اهمیت روزافزون نوآوری در اقتصاد جهانی، سازمان جهانی مالکیت فکری و شرکای آن، هر ساله شاخص نوآوری جهانی را منتشر می‌کند. این شاخص به ارزیابی توانایی کشورها در نوآوری و پیشرفت فناوری می‌پردازد. عواملی نظیر تحقیق و توسعه، فناوری اطلاعات و ارتباطات، تعداد اختراعات ثبت‌شده و سرمایه‌گذاری در آموزش و پژوهش، از جمله مواردی هستند که در این شاخص مورد توجه قرار می‌گیرند.

شاخص توسعه انسانی

سازمان ملل متحد از طریق شاخص توسعه انسانی، به بررسی جنبه‌های انسانی توسعه اقتصادی کشورها پرداخته که این شاخص به عواملی مانند آموزش، بهداشت و درآمد سرانه توجه می‌کند. اگرچه این شاخص مستقیماً با فضای کسب‌وکار در ارتباط نیست اما کشورهایی که از توسعه انسانی بالایی برخوردارند، عموماً فضای کسب‌وکار بهتری دارند.

شاخص آمادگی شبکه‌ای

شاخص آمادگی شبکه‌ای که توسط سازمان‌های بین‌المللی فناوری اطلاعات منتشر می‌شود، به بررسی آمادگی کشورها برای استفاده از فناوری‌های دیجیتال در توسعه اقتصادی می‌پردازد. زیرساخت‌های دیجیتالی، دسترسی به اینترنت و سطح سواد دیجیتال از جمله عواملی هستند که در این شاخص ارزیابی می‌شوند. کشورهایی که در این شاخص رتبه‌های بالاتری دارند، معمولاً در جذب کسب‌وکارهای دیجیتال و توسعه فناوری‌های نوین موفق‌تر هستند. بررسی این شاخص‌ها نشان می‌دهد که کشورهای مختلف با چالش‌ها و فرصت‌های متفاوتی در بهبود فضای کسب‌وکار مواجه‌اند. این شاخص‌ها به سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا مشکلات موجود را شناسایی و اصلاحات لازم را برای جذب سرمایه‌گذاری و حمایت از کسب‌وکارهای انجام دهند و آن‌ها را در اتخاذ تصمیم‌های اصلاحی و بهینه‌سازی قوانین و مقررات یاری می‌کند.

پیچیدگی بوروکراتیک اغلب باعث کاهش بهره‌وری شرکت‌ها می‌شود. وقتی مدیران و کارآفرینان مجبور باشند زمان و انرژی زیادی را صرف پیگیری امور اداری و مجوزها کنند، کمتر به فعالیت‌های اصلی کسب‌وکار مانند نوآوری، بهبود محصولات و خدمات با افزایش بازاریابی و فروش می‌پردازند. این مسئله به‌ویژه برای شرکت‌های کوچک و متوسط که منابع محدودی دارند، مضر است و می‌تواند توسعه آن‌ها را آهسته یا حتی متوقف کند. بوروکراسی طولانی و پیچیده همچنین اغلب به مانعی برای کارآفرینان تبدیل و باعث می‌شود بسیاری از ایده‌های نوآورانه و کارآفرینانه هرگز به مرحله اجرا نرسند. کارآفرینان، به‌ویژه آن‌هایی که سرمایه محدودی دارند، امکان دارد از شروع کسب‌وکار جدید منصرف شوند؛ زیرا فرآیندهای اداری و هزینه‌های مربوط به آن‌ها، ریسک‌های شروع یک کسب‌وکار را افزایش می‌دهد. همچنین، نوآوری در چنین محیطی به دلیل مقررات و رویه‌های پیچیده امکان‌پذیر نیست. در مقابل یکی از بهترین راهکارها برای کاهش بوروکراسی، به کارگیری فناوری‌های دیجیتال برای ساده‌سازی و تسریع در انجام امور اداری است. با استفاده از سامانه‌های برخط، شرکت‌ها قادرند به سرعت اسناد خود را ارسال و پیگیری کنند و از مراجعه حضوری به ادارات متعدد جلوگیری شود. همچنین، فرایندها به‌صورت شفاف و با پیگیری طولی‌مدت امکان‌پذیر نیست. در مقابل یکی از بهترین راهکارها برای کاهش هزینه‌های مالی مستقیم را ارائه اسناد و مدارک متعددی است که در طول مراحل مختلف فرایند، به‌طور مکرر بررسی می‌شوند. این طی سال‌های اخیر این مسئله در کشورمان تسریع شده است. دولت نیز می‌تواند با بازنگری و ساده‌سازی قوانین و مقررات اداری، فرایندهای بوروکراتیک را کاهش دهد. حذف قوانین زائد

کسب‌وکارها افزایش می‌یابد. همچنین، این مسئله منجر به عدم اطمینان در بازارها شده و برنامه‌ریزی‌های بلندمدت شرکت‌ها را با مشکل مواجه می‌کند. آن‌ها مجبورند به‌طور مداوم قیمت‌های خود را افزایش دهند تا هزینه‌های بالا را جبران کنند اما این موضوع تقاضا را کاهش می‌دهد و به افت فروش منجر می‌شود. این درحالی است که نوسانات شدید در نرخ ارز تأثیر قابل توجهی بر فضای کسب‌وکار دارد، به‌ویژه برای شرکت‌هایی که در صادرات و واردات فعالیت می‌کنند. با افزایش ناگهانی نرخ ارز، هزینه واردات مواد اولیه یا قیمت محصولات صادراتی به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌گیرد. شرکت‌ها باید خود را در برابر نوسانات ارزی محافظت کنند که انجام این کار هزینه‌بر بوده و در صورت مدیریت نادرست، ممکن است به ضررهای سنگین منتهی شود. ثبات در نرخ ارز به شرکت‌ها اجازه می‌دهد تا برنامه‌ریزی مالی بهتری داشته باشند و از ریسک‌های ارزی جلوگیری کنند.

تأثیرات بوروکراسی پیچیده

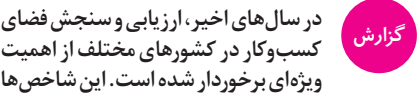
فرایند طولانی و پیچیده بوروکراتیک منجر به هدررفت زمان و منابع مالی شرکت‌ها می‌شود. برای مثال، در برخی کشورها، ثبت یک شرکت جدید با دریافت یک مجوز ساده ماه‌ها زمان می‌برد و مستلزم ارائه اسناد و مدارک متعددی است که در طول مراحل مختلف فرایند، به‌طور مکرر بررسی می‌شوند. این موضوع نته‌ها هزینه‌های مالی مستقیم را افزایش می‌دهد (مانند هزینه‌های قانونی، هزینه ثبت‌نام و...)، بلکه زمانی که می‌تواند به فعالیت‌های اصلی شرکت اختصاص یابد نیز از بین می‌رود.

گزارش

بهبود فضای کسب‌وکار یکی از اصلی ترین اولویت‌های اقتصادی طی ۱۵ سال گذشته به شمار می‌رود. این موضوع همچنین به‌عنوان ابزاری کلیدی برای افزایش تولید و اشتغال مطرح بوده است. با وجود این شواهد نشان می‌دهد که همچنان موانعی بر سر راه تسهیل شرایط فضای کسب‌وکار در کشور وجود دارد که فعالان اقتصادی و تولیدکنندگان را با چالش روبه‌رو کرده است. در ابتدای دهه ۹۰ نیز با تصویب قانون بهبود مستمر فضای کسب‌وکار و اجرایی شدن آن تلاش‌هایی صورت گرفت که این شاخص‌ها با کارایی بیشتری همراه شوند اما این قانون به‌دستی به مرحله اجرا درنیامد.

یکی از مهم‌ترین موانع در بهبود فضای کسب‌وکار، بی‌ثباتی در اقتصاد کلان به شمار می‌آید که به وضعیت‌هایی اشاره دارد که در آن شاخص‌های کلیدی اقتصادی همچون رشد اقتصادی، تورم، تراز تجاری و...، به‌طور پیوسته تغییر می‌کنند. این نوسانات باعث می‌شوند کسب‌وکارها نتوانند برای آینده برنامه‌ریزی مؤثری انجام دهند و در مواجهه با عدم قطعیت‌ها به‌سختی به پیش‌بینی تقاضا، هزینه‌ها و سودهای احتمالی بپردازند. همچنین بی‌ثباتی در نرخ بهره، تورم و ارز نیز افزایش هزینه‌های تأمین مالی و کاهش سرمایه‌گذاری را در پی دارد. از سویی سیاست‌های اقتصادی نقش مهمی در این‌باره دارند. در صورتی که این خط‌مشی‌ها به‌طور دائم تغییر کنند، فضای کسب‌وکار با نااطمینانی مواجه می‌شود. از طرفی کسب‌وکارها برای تصمیم‌گیری‌های بلندمدت، از جمله سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و توسعه فعالیت‌های جدید، به ثبات و پیش‌بینی‌پذیری در خط‌مشی‌ها نیاز دارند. تغییرات ناگهانی در قوانین تجاری و مالیاتی، قدرت برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری را از آن‌ها سلب می‌کند. یکی از چالش‌های اصلی برای بسیاری فعالیت‌ها، خصوصاً کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، دشواری در تأمین مالی به حساب می‌آید. هزینه‌های بالای دسترسی به اعتبارات و منابع مالی همچون نرخ سود بالا و سخت‌گیری‌های زیاد در اعطای وام، می‌تواند مانعی بزرگ در راه توسعه مشاغل باشد. در بسیاری از اقتصادها، سیستم بانکی ناکارآمد و عدم دسترسی به بازارهای سرمایه، رشد کسب‌وکارها را محدود کرده و آن‌ها را به سمت بدهی‌های غیرقابل مدیریت هدایت می‌کند. معضل دیگر در این رابطه تورم است. در یک اقتصاد تورمی، قدرت خرید مصرف‌کنندگان کاهش یافته و هزینه‌های تولید برای

در سال‌های اخیر، ارزیابی و سنجش فضای کسب‌وکار در کشورهای مختلف از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. این شاخص‌ها ابزاری مهم برای سیاست‌گذاران، سرمایه‌گذاران و کارآفرینان به شمار می‌آیند که به‌واسطه آن‌ها می‌توانند شرایط اقتصادی و نهادهای کشورها را از زوایای مختلف بررسی کنند. شاخص‌های مذکور هر ساله توسط سازمان‌های بین‌المللی منتشر و هر کشور بر اساس معیارهای تعیین‌شده رتبه‌بندی می‌شود. در این گزارش، به بررسی مهم‌ترین این شاخص‌ها می‌پردازیم.

شاخص سهولت انجام کسب‌وکار

یکی از مشهورترین و پرکاربردترین شاخص‌ها تا سال ۲۰۲۱، شاخص سهولت انجام کسب‌وکار بود که توسط بانک جهانی منتشر می‌شد. این شاخص به ارزیابی ۱۰ شاخص کلیدی مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی و کسب‌وکار از جمله شروع کسب‌وکار، اخذ مجوزهای ساخت‌وساز، ثبت مالکیت، دریافت اعتبار و مالیات‌دهی می‌پرداخت. کشورهایی که در این شاخص رتبه بالاتری داشتند، از بوروکراسی‌های اداری کمتری برخوردار بوده و کسب‌وکارها در آن‌ها با سرعت و هزینه کمتری می‌توانستند فعالیت خود را آغاز کنند. در سال ۲۰۲۱ این شاخص به دلیل مشکلاتی در روش‌شناسی و دقت داده‌ها متوقف شد اما همچنان ارزیابی‌هایی مشابه از سوی نهادهای مختلف ادامه دارد.

شاخص رقابت‌پذیری

شاخص رقابت‌پذیری جهانی که توسط مجمع جهانی اقتصاد ارائه می‌شود، هر ساله کشورها را بر اساس توانایی رقابتی در عرصه‌های اقتصادی بررسی می‌کند. این شاخص ۱۲ رکن اصلی مانند زیرساخت‌ها، نهادهای ثبات اقتصاد کلان، نوآوری و کارایی بازار کار هدف را دربر می‌گیرد. بررسی توانمندی‌های کشورها در ایجاد محیطی رقابتی برای کسب‌وکارها و جلب سرمایه‌گذاری اهمیت دارد. کشورهایی که در این راستا وضعیت بهتری دارند، عموماً دارای زیرساخت‌های قوی، بازار کار انعطاف‌پذیر و

یادداشت

جذابیت معاملات فلزات گران‌بهار بورس کالا

مونا حاج‌علی‌اصغر
کارشناس بورس کالا

افزایش تنوع ابزارها در بورس کالا باعث ایجاد بازاری کارا در چارچوب اقتصاد ایران می‌شود. اگر این عوامل به خوبی اجرا شوند، نقره می‌تواند در بورس کالا همانند طلا عمل کرده و با استقبال تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران مواجه شود. بر این اساس، ایجاد بازار معاملات گواهی سپرده شمش نقره و محصولات مالی مرتبط مانند قراردادهای آتی، اختیار معامله و صندوق‌های کالایی بر پایه نقره در بورس کالا احتمالاً مزایای زیادی را برای تولیدکنندگان نقره و سرمایه‌گذاران به همراه دارد. افزایش شفافیت در قیمت را می‌توان به‌عنوان نخستین مزیت آغاز به کار بازار معاملات گواهی سپرده شمش نقره برای تولیدکنندگان قلمداد کرد. معاملات در بورس کالا علاوه بر اینکه باعث افزایش شفافیت در قیمت‌ها می‌شود، کمک می‌کند تا تولیدکنندگان از امکان فروش نقره با قیمت منصفانه‌تر برخوردار شوند. از سویی، ایجاد بازار معاملات گواهی سپرده شمش نقره، زمینه‌ساز دسترسی به بازاری گسترده‌تر است. تولیدکنندگان به کمک بستر بورس کالا قادرند محصولات خود را به طیف وسیع‌تری از خریداران و سرمایه‌گذاران معرفی کنند و از افزایش تقاضا و حجم معاملات بهره‌برند.

کاهش هزینه‌های بازاریابی از دیگر مزیت‌های ایجاد بازار معاملات گواهی سپرده شمش نقره به حساب می‌آید. به کمک انجام معاملات در بورس کالا، نیاز به واسطه‌ها و هزینه‌های مرتبط با فروش و بازاریابی کاهش می‌یابد. همچنین ایجاد تنوع در سبد سرمایه‌گذاری، محافظت در برابر تورم و دسترسی به ابزارهای مالی جدید نتیجه ایجاد این بازار مالی برای سرمایه‌گذاران است. بنابراین نقره به‌عنوان یک دارایی جدید می‌تواند در تنوع بخشی به سبد سرمایه‌گذاری و کاهش ریسک کلی سرمایه‌گذاری کمک‌کننده باشد. نقره نیز مشابه طلا، به‌عنوان یک دارایی حفاظتی در برابر تورم عمل می‌کند و حافظ ارزش سرمایه‌گذاری در زمان ناپایداری اقتصادی خواهد بود. سرمایه‌گذاران با ورود به معاملات آتی، اختیار معامله و صندوق‌های کالایی نقره توانایی دارند تا از ابزارهای مختلف برای مدیریت ریسک و بهره‌برداری از نوسانات قیمت بهره‌برداری کنند. نقره از این قابلیت برخوردار است که برای سرمایه‌گذاران جذاب باشد؛ زیرا این فلز علاوه بر نقش ذخیره ارزش، کاربردهای گسترده‌ای در صنایع الکترونیک، انرژی‌های تجدیدپذیر و پزشکی دارد. این تقاضای صنعتی موجبات آن را فراهم می‌آورد تا نقره به‌عنوان یک دارایی پویا با پتانسیل رشد بالا به کار گرفته شود. افرادی که قصد دارند روی سکه طلا سرمایه‌گذاری کنند و شاید استطاعت خرید فیزیکی یک سکه را نداشته باشند می‌توانند به راحتی از طریق کارگزاری‌هایی که در بورس کالا فعالیت دارند امکان خرید واحدهای صندوق طلا را داشته باشند. همچنین معافیت مالیاتی، امکان نقدشوندگی به دلیل حضور بازارگردان در این واحدها و پوشش ریسک سرعت به‌دلیل با نام بودن واحدهای صندوق و عدم نیاز به استفاده از صندوق امانت از دیگر مزایای این صندوق‌ها محسوب می‌شود. در حال حاضر چندین صندوق طلا در کشور مشغول فعالیت هستند. با توجه به این موضوع، عملاً آشخاصی که تمایل به تخصیص بخشی از دارایی قابل سرمایه‌گذاری خود در طلا و ارز را دارند، می‌توانند با خرید واحدهای این صندوق امکان برخورداری از این بازدهی را پیدا کنند. در چنین شرایطی توسعه معاملات فلزات گران‌بها در بورس کالا می‌تواند جذابیت فراوانی را در این بازار ایجاد و نقدینگی مناسبی را نیز از کف بازارهای مختلف جمع کرده و به بورس کالا تزریق کند... ذکر این نکته نیز ضروری است که ابزارهای مشتقه زمینه‌جذاب‌تر شدن سرمایه‌گذاری را فراهم می‌آورند؛ چراکه یکی از مهم‌ترین کاربردهای این ابزارها، کنترل ریسک در سرمایه‌گذاری است. برای مثال، اگر یک سرمایه‌گذار بخواهد در فلزات گران‌بهای مانند طلا یا نقره سرمایه‌گذاری کند، می‌تواند از قراردادهای آتی برای خرید یا فروش این فلز استفاده کند. این امر به او امکان می‌دهد از نوسانات قیمت در امان باشد و در نتیجه ریسک سرمایه‌گذاری خود را کاهش دهد.